

Petra Bolhuis &
Theo Meereboer

Maieutiek
2018

Totalitarisme-2

Wanneer begint het?

Wanneer totalitaire bewegingen de macht in handen krijgen gesteund door de massa.

- 1929 Rusland de tweede revolutie
- 1933 Duitsland

De massa weet wel degelijk van de misstanden waarmee dit gezag aan de macht bezig is zegt Arendt (noot 1 blz. 63). Hersenspoelen noch onwetendheid spelen een doorslaggevende rol.

Nieuwe inzichten?

Arendt zelf is verbaasd dat nieuw onderzoek nauwelijks aanleiding geeft om haar inzichten te herzien. (1966)

Er is na de dood van Stalin wel tirannie maar geen totalitarisme. (59) en van China weten we te weinig om daarover nu te oordelen. Het anticommunisme is zelf een wereldwijde beweging aan het worden. (Mc Carthy begint in 1950)

De massa

Wat opvalt is de vluchtigheid van leiders van massabewegingen. Maar zo lang ze macht hebben is het de massa die hen draagt. Er is zelfs bewondering voor het kwaad dat gedaan wordt, zelfs als de beweging haar eigen leden gaat slachtofferen. Maar als het voorbij is, is het voorbij. Om te kunnen slagen moet de massa zo groot zijn dat het de slachtoffers kan missen! (Arendt wijst op India en China (74))

Opkomst van een totalitaire beweging

Stap 1 Ondanks de minachting voor het parlement gaat de partij meedoen aan de verkiezingen.

Stap 2 De massa wordt ervan overtuigd dat parlementaire meerderheden geen afspiegeling zijn van de verhoudingen in het land.

Waarom lukt dit?

Burgerlijke vrijheden kunnen slechts iets betekenen voor de mensen die horen bij een klasse of leven in een hiërarchie. Breekt die af, en dat gebeurde in Duitsland en Rusland, en bijna heel Europa na WOII, dan is parlementaire representatie onmogelijk geworden.

- De bourgeoisie was apathisch competitief en op zelfverrijking gericht,
- Bourgeoisie had het bestuur aan de aristocratie overgelaten, maar werd nu vijandig t.o.v. eigen instituties,
- De burgers vragen dictatoriaal en monopolistisch gedrag van het bestuur om hen te steunen in hun onderlinge *struggle for life*.

De beweging komt op

De ruimte ontstaat voor een sterke man die de lasten zal overnemen van deze overvraagde burgers. (77)

“Het hoofdkenmerk van de massamens is niet zijn brutaliteit of achterlijkheid, maar zijn isolement en het gebrek aan normale sociale relaties.”(83)

Totalitarisme_Maleutiek 2018_2

Gepeupel

- Ontstaat in verzet tegen de bourgeoisie als bijproduct van de kapitalistische maatschappij.
- Neemt geperverteerde vorm van normen en waarden van de heersende klasse over.
- Gepeupel was het concept waarin de bourgeoisie en de Röhmfacitie (Röhm dacht mentor van Hitler te kunnen zijn) dachten over het nazisme, maar ze zagen niet in dat ook al waren ze wellicht gepeupel ze de steun kregen van de massa.

Totalitarisme_Maleutiek 2018_2

Massa

Neemt normen en attitudes van de heersende klasse niet over maar vervangt het door ‘wat iedereen wel weet’

Massa bestaat uit mensen die hun politieke apathie afwerpen en zich aansluiten bij wie hen belooft ze te representeren.

Men gaat vanuit allerlei overwegingen bestaande partijen en instituties haten en voor gek verklaren.

Ontstaan van een massa individuen die hetzelfde lot ondergaat en hun bitterheid niet omzet in een gedeeld belang, maar in een kwijt willen raken van het individuele, desnoods in opoffering.

Er is materiele onthechting waarbij een monnik werelds overkomt schrijft Arendt (81),

De massa ziet het individu als een klein onderdeel van eeuwen en werelden in beweging,

Totalitarisme_Maleutiek 2018_2

Wat doet de bestaande politiek?

- De leden van de klassen zelf waren al niet zo politiek actief en geëngageerd, als de klassen wegvallen raken de politieke partijen hun achterban kwijt. Zij gaan zich meer ideologisch profileren en verliezen leden die zich niet vertegenwoordigd voelen.

Totalitarisme_Maleutiek 2018_2

Wat doet de weldenkende kritiek?

De kenners hadden de massamens voorspeld en de demagogie, maar toen het afweek van het verwachte waren ze machteloos. Wat ze niet voorzagen;

- het radicale verlies van het eigenbelang,
- de cynische of verveelde onverschilligheid tegenover de dood of andere persoonlijke catastrofes,
- de hartstochtelijke neiging om de meest abstracte noties tot leefregel te maken,
- de algemeen verbreide minachting voor de meest vanzelfsprekende regels van het gezond verstand.(82)
- dat massabewegingen een bijzondere aantrekkingskracht uitoefenden op hoog gecultiveerde mensen,
- Dat geraffineerd en gesofistikeerd individualisme meestal geen hinderpaal vormde om zichzelf in de massa te verliezen

Totalitarisme_Maleutiek 2018_2

De rol van het nationalisme

“De massa's zijn ontstaan uit de klassenmaatschappij in de nationale staat, waarvan de barsten met nationalistische gevoelens gecementeerd werden.”(83)

De beweging grijpt daar op in, maar keert zich uiteindelijk ook tegen de eigen bevolking.

Eindigend in wat Arendt noemt: schuld door associatie (90)

Totalitarisme_Maleutiek 2018_2

Totalitaire bewegingen zijn dus:

- Massaorganisaties van geatomiseerde en geïsoleerde individuen,
- die om érbij te horen' moeten voldoen aan de eis van onwankelbare loyaliteit.
- Dat kan omdat deze massa geen sterke onderlinge banden meer heeft.
- De eis komt voort uit de verwachting dat ooit alles en iedereen aan de beweging moet meedoen.

Totalitarisme_Maleutiek 2018_2

Totalitaire bewegingen :

- Loyaliteit is nooit gekoppeld aan bepaalde ideeën of gedragingen ("mijn eer is mijn trouw", zegt Himmler)
- De leider is leider omdat hij zich volledig ten dienste stelt van de beweging. Er is dus geen kloof tussen leider en beweging.
- Denken = doen
- Het grijpen van de macht is deel van een groter geheel
- Maar beweging is het doel, er is geen einddoel!

Totalitarisme_Maleutiek 2018_2